

Motion till riksdagen

1989/90:A255

av Elver Jonsson m.fl. (fp)

Arbetsmarknadspolitiken

1. Inledning

Arbetsmarknadspolitiken har under senare år i ökad utsträckning varit inriktad på att öka utbudet av arbetskraft. Regeringens förslag om en sjuätte semestervecka och förlängd föräldraförsäkring parad med en total oförmåga att leva upp till beslutet om full behovstäckning inom barnomsorgen motverkar dessa strävanden. Den enda ljusglimten är skattereformen. Arbetskraftsutbudet väntas öka när det lönar sig bättre att arbeta.

Nittioalets arbetsmarknadspolitik måste inriktas på att den stora efterfrågan på arbetskraft utnyttjas för att hjälpa de grupper som har svårigheter att få arbete. Det gäller bl. a. arbetshandikappade, flyktingar och andra invandrare. Genom en aktiv arbetsmarknadspolitik kan också de arbetssökandes kompetens kompletteras så att den bättre svarar mot arbetsmarknadens efterfrågan.

I denna motion behandlas de förslag vilka föranleds av innehållet i den nu aktuella budgetpropositionen. När det gäller våra ståndpunkter rörande arbetsmarknadspolitiken i vidare bemärkelse vill vi hänvisa till folkpartiets motion om den ekonomiska politiken. Vi behandlar flyktingars och invandrarens arbetsmarknadsfrågor i vår motion om solidaritet med flyktingar och invandrare.

2. Arbetshandikappade

Den öppna arbetslösheten fortsätter att sjunka och är nere i nivåer som även i ett historiskt perspektiv är mycket låga. Vi vill ändå påpeka att arbetslösheten bland handikappade fortfarande är oproportionellt hög. Regeringen redovisar i budgetpropositionen att antalet arbetssökande handikappade har ökat något samt att fler har kunnat beredas arbete. Någon redovisning i siffror lämnas dock inte.

Det är oerhört väsentligt att arbetsförmedlingarna på ett effektivt sätt verkar för att de arbetshandikappade i större utsträckning än idag får varaktigt förankring på arbetsmarknaden. Vi välkomnar regeringens förslag om större flexibilitet i utnyttjandet av anslagen B 1, arbetsmarknadsverkets förvaltningskostnader och C 4, yrkesinriktad rehabilitering, för att AMS skall ges möjlighet att prioritera insatser som är särskilt angelägna. Vi tror att möjlig-

heten till flexibilitet i resursanvändningen måste ytterligare förbättras. Vi vill därför gå längre än regeringen. Folkpartiet anser att riksdagen inte bör bestämma något tak för i vilken utsträckning AMS skall kunna disponera om medel mellan anslagen B 1 och C 4. Arbetsmarknadsverket skall prioritera de mest angelägna insatserna.

Folkpartiet har under lång tid arbetat för en omfördelning av resurser från socialförsäkringssektorn till arbetsmarknadspolitiken. Vi välkomnar att även regeringen nu för liknande resonemang. Vi vill betona att det är mycket väsentligt att detta arbete drivs vidare. Vi behandlar dessa frågor ytterligare i vår motion om sjukförsäkringen.

2.1 Arbete åt unga handikappade

Projektet arbete åt unga handikappade har varit lyckosamt. Erfarenheterna från försöket visar att många ungdomar som tidigare inte haft arbete eller som deltagit i dagcenterverksamhet kunnat få ett avlönat arbete. Ytterligare ett stort antal är nu under utbildning eller deltar i andra arbetsförberedande aktiviteter, som kan förväntas leda till anställning. Det är ytterst angeläget att insatserna för unga människor med funktionsnedsättningar kan fortsätta med minst lika hög ambitionsnivå som hittills.

Vi delar uppfattningen att försöksverksamheten bör permanentas. Det är mycket angeläget att arbetet kontinuerligt följs upp. Riksdagen bör därför uppdraga åt regeringen att utvärdera de hittillsvarande resultaten av verksamheten.

2.2 Arbetshjälpmedel åt handikappade

Datortekniken på hjälpmedelsområdet ökar snabbt. Inom ramen för TUFFA-projektet (Teknikupphandling för funktionshindrade i arbetslivet) bedrivs ett framgångsrikt arbete med att ta fram datorbaserade hjälpmedel till handikappade. AMS disponerar 32,5 milj. kr. för detta innevarande budgetår. Regeringen har inte tillstyrkt AMS begäran om ytterligare medel till TUFFA-projektet. Vi anser det nödvändigt att AMS medges de medel som äskats. Vi föreslår därför att AMS beviljas 37,5 milj. kr utöver vad regeringen föreslagit för detta ändamål. Medeln bör överföras från anslaget för beredskapsarbeten mm. Vi vill betona vikten av att beredskapsarbeten inom kultursektorn inte påverkas av neddragningen av medel till beredskapsarbeten.

2.3 Samhall

Folkpartiet har under flera år framfört önskemål om ett utökat antal platser inom Samhall. Det är inte bara mänskligt utan även samhällsekonomiskt motiverat att bereda människor arbete inom Samhall. Ofta är förtidspensionering alternativet till en sådan placering. Detta gäller icke minst de gravt handikappade, som idag har svårt att få plats inom Samhall.

Folkpartiet har föreslagit att de som arbetar inom Samhallkoncernen skall uppbära lön för det arbete de utför istället för pension. Inom Samhallgruppen arbetar 30 000 arbetshandikappade. Ca 6 700 av dem har pension i olika omfattning. Det är ett förstäligt önskemål att människor som utför ett ar-

bete anser att den ersättning de får skall vara lön och inte pension. Regeringen har nu föreslagit en sådan omfördelning, vilket vi välkomnar.

Vi föreslår att Samhall skall ges ökade resurser för att fler skall kunna beredas arbete där. För budgetåret 1990/91 föreslår vi att det tillförs ytterligare 55 milj. kr. Dessa resurser bör ge arbete åt ytterligare 550 arbetshandikappade.

Därutöver finns det anledning att se över möjligheterna för psykiskt utvecklingsstörda och andra gravt handikappade att få arbete inom Samhallgruppen. Detta är för närvarande mycket svårt. Regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag härom.

Vi har från folkpartiets sida ofta pekat på att samtidigt som de resurser som avsätts för att bereda handikappade arbete har varit starkt begränsade, har ingen sådan begränsning funnits när det har gällt resurserna för förtidspensionering. Vid bedömningen av hur stora resurser som kan avsättas för att bereda handikappade arbete är det, enligt vår mening, nödvändigt att också beakta det minskade behov av förtidspensionering som ökade sysselsättningsmöjligheter medför.

De inbyggda verkstäderna som bedrivs i Samhalls regi betraktas inte längre som en försöksverksamhet utan som normal verksamhetsform. Enligt vår mening är det nu angeläget att gå vidare och släppa kravet på att antalet arbetshandikappade måste uppgå till minst fem personer på varje arbetsplats för att inbyggd verkstad skall kunna komma till stånd. Ett slopande av denna regel skulle innebära att även mindre företag kan ta emot arbetshandikappade.

Ofta är de mindre företagen särskilt väl lämpade för sådana uppgifter. Det borde vara möjligt för Samhall att komplettera den befintliga arbetsledningen med särskilda kurativa insatser så att de sociala målen för det skyddade arbetet kan fullföljas. Regeringen bör mot denna bakgrund uppdraga åt Samhall att bedriva försöksverksamhet avseende inbyggda verkstäder med färre än fem arbetshandikappade.

2.4 Lönebidrag

För att underlätta strävanden att bereda handikappade arbete finns bl.a. lönebidrag. I november 1989 sysselsattes 45 288 personer med hjälp av lönebidrag. För handikappade är lönebidrag ett bra sätt att få fotfäste på arbetsmarknaden.

Enligt de regler som gäller för särskilt lönebidrag trappas bidraget ned med tiden. Under första anställningsåret är bidraget 90 procent, under det andra, tredje och fjärde är det 50 procent, och vid ytterligare förlängning 50 eller 25 procent. För vissa grupper med grava handikapp medför detta att de har svårt att få arbete trots att särskilt lönebidrag utgår.

Folkpartiet har sedan lång tid ansett att det finns anledning att överväga om det inte bör vara möjligt att låta lönebidraget permanent utgå på en högre nivå än vad som sker i dag.

Inom sammanlagt sju län pågår nu en försöksverksamhet med flexibla lönebidrag. Verksamheten innebär att lönebidragets nivå kan anpassas efter den arbetshandikappades förutsättningar. Erfarenheterna från försöksverk-

samheten är mycket goda. Det är viktigt att bidragssystemet konstrueras så att man underlättar placeringar inom de sektorer på arbetsmarknaden där förutsättningarna är större för de anställda att på sikt övergå till en reguljär anställning utan bidrag.

Vi anser också att ett flexibelt lönebidrag måste kunna tillämpas så att bidragsnivån kan justeras både uppåt och nedåt. Det förekommer att de lönebidragsanställdas arbetsförmåga försämras under anställningens gång och då måste möjlighet till justering uppåt av bidragsnivån kunna ske.

Folkpartiet anser att flexibla lönebidrag måste tillämpas på nyanställningar efter den 1 juli 1990. I överläggningar med arbetsmarknadens parter bör vissa övergångsbestämmelser kunna fastställas för de arbetsgivare som i dag har anställda med lönebidrag.

2.5 Arbetsmarknadsutbildning

Det är viktigt att ta tillvara de handikappades möjligheter till arbete. En förutsättning är att de bereds goda möjligheter till utbildning även inom det reguljära utbildningsväsendet. Vi delar därför AMS uppfattning att antalet platser för arbetsmarknadsutbildning i det reguljära utbildningsväsendet skall kunna utnyttjas för arbetshandikappade utan begränsning.

3. Ungdomars arbete

Ungdomars arbetslöshet minskar. För 1989 beräknas i genomsnitt tre procent av ungdomarna i åldern 16 – 24 år vara arbetslösa.

Arbetslöshet bland ungdom angrips bäst med förebyggande åtgärder. Inte sällan beror sysselsättningsproblemen på att ungdomen saknar nödvändiga kunskaper då han eller hon lämnar skolan. De försök med en reformerad gymnasieskola som idag pågår kan utgöra ett steg i den riktningen.

Läringsutbildning är ett annat sätt att tidigt slussa in ungdomar på arbetsmarknaden och samtidigt ge dem goda yrkeskunskaper. I vår motion om skolan behandlar vi dessa frågor ytterligare.

Den s.k. ungdomsgarantin fick en ny utformning den 1 juli 1989. Ungdomslagen ersattes av ett system med avtalade och särskilda inskolningsplatser. Verksamheten med ungdomslag skall vara helt avvecklad nu vid årsskiftet.

Vi tror att inskolningsplatserna fyller en viktig funktion, men vi anser att det är nödvändigt att verksamheten utvärderas kontinuerligt. Riksdagen bör begära hos regeringen att en sådan utvärdering kommer till stånd.

4. Merkostnadsbidraget

När starthjälpen slopades 1987 försvann en stödform vars syfte var att underlätta rörlighet på arbetsmarknaden. Folkpartiet motsatte sig detta.

Samtidigt framförde även vi kritik mot starthjälpen. Den fungerade inte i alla avseenden som en kompensation för omställningskostnader. I praktiken var det exempelvis relativt lätt för unga personer som fått utbildning på en ort att få starthjälp vid flyttning till en annan ort. Det är ganska uppenbart att en utbildningsort inte kan bereda arbete åt alla som utbildas där. Det är

också uppenbart att det inte alltid innebär någon större välfärdsförlust att byta bostadsort efter utbildning. Dessutom förde starthjälpen med sig en ibland oönskad flyttning från glesbygd till storstäder.

Folkpartiet fann dock regeringens argumentation för att avskaffa start-hjälpen bristfällig och krävde att man skulle presentera en utvärdering av hur den fungerat och vilka rörlighetsbefrämjande effekter den haft.

Till viss del tillmötesgick regeringen folkpartiet när merkostnadsbidraget infördes. Detta bidrag har stora likheter med flyttningsbidraget.

Samtidigt kan konstateras att det regelverk som knyts till merkostnadsbi-draget inte ger tydlig ledning för tillämpningen. Regeringen föreslår nu att försöksverksamheten med merkostnadsbidrag skall fortsätta även under kommande budgetår. Vi anser därför att regeringen senare bör återkomma med en redovisning om hur merkostnadsbidraget fungerat och, vid behov, med förslag till åtgärder.

5. AMS

En effektiv förmedling bör leda till att behovet av andra arbetsmarknadspoli-tiska åtgärder minskar. Under senare år har AMS genomfört ett förnyel-searbete. Målstyrning har ersatt detaljreglering. AMS skall som man ut-trycker det "gå från att vara myndighet till att vara serviceföretag". Viktiga beståndsdelar i detta arbete är bland annat en ökad satsning på långsiktiga åtgärder, tillgänglighet, resultatuppföljning och öppenhet för lokala initiativ. Satsningen på långsiktiga åtgärder innebär en ökad betoning på insatser för näringslivet.

Genom att skapa en relation till företagen på orten hoppas man uppnå ett mera effektivt förmedlingsarbete och en förbättrad service för både företag och arbetssökande. Detta närmande till näringslivet skall baseras på en för-måga hos arbetsförmedlingarna att påta sig rekryteringsuppdrag och ge en god rekryteringservice till företagen. En ökad anpassning efter de lokala förhållandena är en förutsättning för detta arbete.

Förändringen av AMS arbete utgör ett steg i riktning mot en sådan lokal anpassning. Det är mycket positivt att ansvar delegeras till lokal nivå och att arbetsförmedlingarna själva får ta ställning till de önskemål om service som finns på orten. Detta får dock inte innebära att arbetsförmedlingen tar över uppgifter som åligger företagen och inte heller att förmedlingarna förlorar insikten att deras främsta uppgift är att hjälpa människor utan arbete att hitta ett sådant. Förändringen innebär också rationaliseringsmöjligheter inom AMS. Vår bedömning är att detta arbete bör kunna fortsätta bl.a. ge-nom ökat tekniknyttjande.

En väl skött statlig arbetsförmedling, med starka lokala enheter, måste vara den stabila grunden för förmedling av jobb och för att genomföra nöd-vändiga stödåtgärder. AMS har under en tid genomgått rationaliseringar in-nefattande förenklingar av regelsystem, delegering av befogenheter, föränd-rad organisation m.m. Vi ser mycket positivt på detta arbete, som bör kunna fortsätta bl.a. genom ökat tekniknyttjande. Vi har ovan fört resonemang om en ökad flexibilitet av användningen av de medel AMS disponerar.

6. Arbetsförmedlingsmonopolet

Den gällande arbetsförmedlingslagen förbjuder privata arbetsförmedlingar. Vi har kritiserat detta. En annan brist i den gällande lagstiftningen är att gränsdragningen mot uppdragsverksamhet är otydlig. Vi anser att det måste göras en distinktion mellan företag vars syfte är att *förmedla arbete* och företag som *säljer tjänster*. Arbetsförmedlingslagen borde begränsas till att gälla personer som är arbetssökande och alltså inte anställda. Vi anser t.ex. att den verksamhet som skrivbyråer bedriver har ett stort värde för flexibiliteten i arbetslivet. Den nu gällande lagen är från 1935 och inte alls anpassad till den gällande arbetsmarknaden.

Det förslag till ny lagstiftning, som nyligen varit ute på remiss, tillgodoser inte folkpartiets krav. Förslaget har också fått mycket kritik av remissinstanserna. Bl.a. föreslås i förslaget en särreglering av av uthyrning av arbetskraft som innehåller krav på registrering. Vi kan inte ställa oss bakom detta förslag. På sätt som AMS anfört i sitt remissvar anser vi att uthyrning av arbetskraft bör avkriminaliseras och föras in i det arbetsrättsliga regelsystemet. Vi förutsätter att regeringen snarast återkommer till riksdagen med en proposition där hänsyn tagits till remissinstansernas kritik.

En ökad mångfald inom arbetsförmedlingsområdet t.ex. inom kultursektorn skulle ytterligare stärka den flexibilitet och anpassbarhet som utgör en förutsättning för en väl fungerande arbetsmarknad.

Detta krav på mångfald inom arbetsförmedlingsområdet innebär inte att vi gör avkall på kraven på en effektiv offentlig arbetsförmedling. De offentliga förmedlingarna bör tillhandahålla en god service över hela arbetsmarknaden. Därför behövs kännedom om alla lediga platser för extern rekrytering och ett väl utbyggt kontorsnät med god teknisk utrustning.

När en sådan service finns tillgänglig för alla utan avgift kan det finnas klara fördelar med privata förmedlingar som komplement. Det skulle förmodligen förbättra servicen till såväl arbetssökande som arbetsgivare och innebära en stimulerande utmaning för de offentliga förmedlingarna. Argumenten för ökad mångfald inom den offentliga sektorn är relevanta även för detta område: valfriheten ökar för den enskilde samtidigt som möjligheterna ökar för de anställda att få utlopp för sin kreativitet. Vi vill därför upprepa det krav vi framfört i andra sammanhang på ett avskaffande av arbetsförmedlingsmonopolet.

7. Allmän arbetslöshetsförsäkring

Det skydd som erbjuds dem som drabbas av ofrivillig arbetslöshet är inte tillfredsställande. Det omfattar inte alla. Det finns därför starka skäl för att införa en allmän arbetslöshetsförsäkring. En sådan bör i princip omfatta alla i åldern 18-65 år som står till arbetsmarknadens förfogande.

Ersättningen bör utgå till alla såväl löntagare som företagare. Ett sådant generellt system skulle enligt vår mening sannolikt medverka till en effektivare arbetsmarknad. Vetskapen att man omfattas av ett likformigt, generellt skydd mot arbetslöshet skulle sannolikt minska eventuellt motstånd mot rörlighet. Regeringen bör utarbeta ett förslag i enlighet med vad som här anförs.

Med hänvisning till det anförda hemställs

1. att riksdagen beslutar om ökad flexibilitet i anslagssystemet i enlighet med vad i motionen anförts.

2. att riksdagen hos regeringen begär utvärdering av projektet Arbeta åt unga handikappade i enlighet med vad i motionen anförts.

3. att riksdagen beslutar för budgetåret 1990/91 att i enlighet med vad i motionen anförts anslå 37,5 milj. kr. utöver vad regeringen anvisar till TUFFA-projektet.

4. att riksdagen beslutar att för budgetåret 1990/91 till anslaget C6, Särskilda åtgärder för arbetsanpassning och sysselsättning, anslå 37 500 000 kr. utöver vad regeringen föreslår, dvs. 4 193 625 000 kr.,

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om beredskapsarbeten.

6. att riksdagen beslutar att för budgetåret 1990/91 till anslaget B5, Sysselsättningsskapande åtgärder, anslå 1 781 500 000 kr.,

7. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om svårt handikappades möjligheter att beredas sysselsättning inom Samhall,

8. att riksdagen beslutar utöka verksamheten inom Samhall med 550 platser utöver regeringens förslag.

9. att riksdagen beslutar att till anslaget C9, Bidrag till stiftelsen Samhall, för budgetåret 1990/91 anslå 55 000 000 kr. utöver vad regeringen föreslagit, dvs. 4 078 000 000 kr.,

10. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om de inbyggda verkstäderna,

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts rörande omfördelning av resurser från socialförsäkringssektorn till arbetsmarknadsåtgärder,¹⁾

11. att riksdagen beslutar att införa flexibla lönebidrag fr.o.m. budgetåret 1990/91, i enlighet med vad i motionen anförts,

12. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om arbetsmarknadsutbildning för arbetshandikappade inom det reguljära utbildningsväsendet,

13. att riksdagen hos regeringen begär utvärdering av de särskilda och avtalade inskolningsplatserna för ungdom i enlighet med vad i motionen anförts.

14. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts rörande merkostnadsbidraget.

15. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om arbetsmarknadsverkets organisation,

16. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om arbetsförmedlingslagen.

17. att riksdagen hos regeringen begär förslag om allmän arbetslöshetsförsäkring i enlighet med vad i motionen anförts.

Mot. 1989/90
A255

Stockholm den 24 januari 1990

Elver Jonsson (fp)

Charlotte Branting (fp)

Kjell-Arne Welin (fp)

Sigge Godin (fp)